

Ingemund Hägg

Varning för det ledarskapsindustriella komplexet

I korthet

Vem tjänar egentligen på att upprätthålla myten om ledarskaps betydelse? Bakom myten finns starka ekonomiska intressen och en industri som står på bräcklig vetenskaplig grund. ■

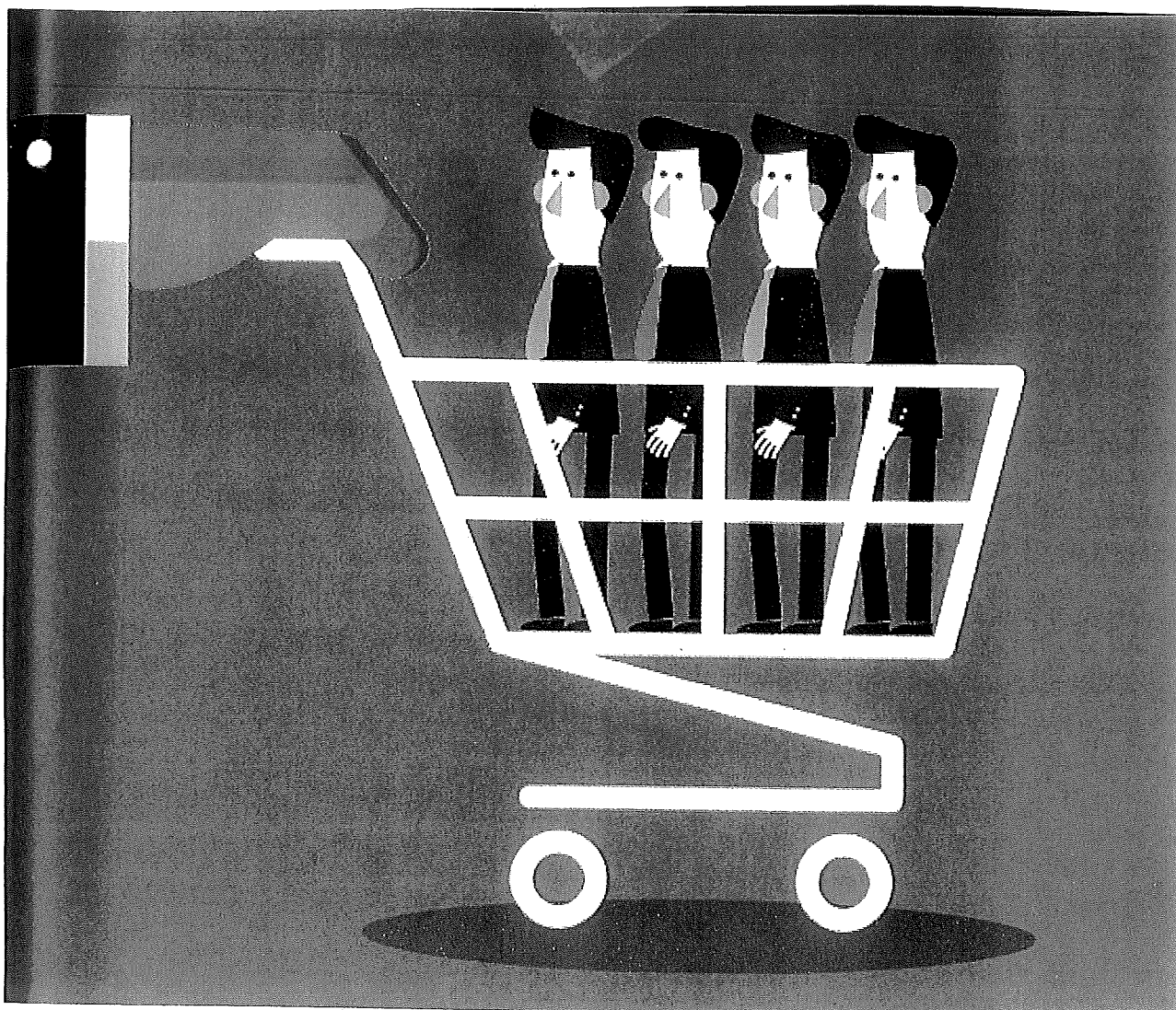
Ledarskapsbranschen [är] min övergripande term för de i dag oräkneliga ledarskapscentra, institut, program, kurser, seminarier, workshops, praktiker, utbildare, böcker, bloggar, artiklar, webbplatser, webbmöten, videor, konferenser, konsulter och coacher som hävdar att de – vanligen för pengar – kan utbilda människor att leda.

Det är Harvardprofessorn Barbara Kellermans beskrivning (i min översättning) av en amerikansk mångmiljardindustri i hennes bok *The end of leadership* (2012). Hon har själv varit del i detta komplex men blivit tveksam när hon närmare studerat innehåll och effekter. Men hon tänker alltså på USA. Så kan det väl inte vara i Sverige?

”Den vetenskapliga grunden för den ledarutbildning som bedrivs i USA är skakig. Kanske så även i Sverige

Kanske, kanske inte, eller så bryr sig ingen om de föreställningar om Ledaren med stort L som också i Sverige fått närmast andlig karaktär med grunden i en ideologi om ledarskaps nödvändiga och goda betydelse för utveckling i alla samhällssfärer och som lockar företag, politiska partier, kyrkor, föreningar, kommuner, statliga förvaltningar, skolor och universitet att satsa på utbildning i ledarskap. Ett samhället ledarskapsindustriellt komplex där gemensamma intressen formas och bevaras – och får verka helt ostört. Jag hittar ingen kritisk granskning av detta, vare sig från grävande journalister eller från forskare. Men jag är möjligen ute i ogjort väder. Det är kanske ganska bra ställt eller åtminstone inte något negativt med den enorma satsning på utbildning i ledarskap som genomsyrar dagens Sverige. Och smarta utbildare kan ha insett att det är bra att ha ”ledarskap” som rubrik på sina erbjudanden, medan innehållet är något annat och ibland något värdefullt.

Kellerman är bekymrad. Den vetenskapliga grunden för den ledarutbildning som bedrivs i USA är skakig. Kanske så även i Sverige. När man här kräver att all utbildning, även på lägre nivåer, ska vila på vetenskaplig grund och beprövad er-

farenhet så verkar det inte gälla utbildning av ledare och i ledarskap. Men ser man den som andlig eller ideologisk gör det inte så mycket. Att personer som genomgått sådana utbildningar i enkäter svarar att de är nöjda säger inte heller något om faktiska effekter på verksamheten i de ledda organisationerna på vare sig kort eller lång sikt. En stark ledarcen-
trering fortlever i samhället, och ofta ignoreras att Ledaren kan ställa till med mycket elände med övervärdering av sin betydelse att fatta stora beslut, utveckla strategier och åstadkomma förändring och goda resultat. Kellerman har kunnat konstatera att många ledare bidrar till dåliga prestationer i de organisationer de antas leda. Och motkrafterna att komma till rätta med och hantera dåligt ledarskap i en organisation kan vara svaga.

Om författaren

Ingemund Hägg är professor emeritus i företagsekonomi vid Uppsala universitet. Han var med och initierade och grundade Föreningen Företags-ekonomi i Sverige. ■

Ledarskap förutsätter att andra personer i organisationen, sådana som brukar kallas medarbetare, uppvisar följarskap, en komplex förmåga som det inte är så populärt att ge kurser i. Det beror väl på att efterfrågan inte är så stor. Ledare och potentiella ledare som har ett avgörande inflytande på vilket

” På samhällsnivå vore det intressant att försöka få grepp om den andliga och ideologiska grunden för den vördnad som ledare och ledarskap omfattas av

utbildningsbehov som finns i deras organisation verkar se ledarskap och inte följarskap som avgörande för organisationens framgång.

Paralleller med läkarvetenskapen kan vara intressanta att dra. I bästa fall handlar det om placeboeffekter när de som utbildats till ledare tror att utbildningen gjort dem till bra ledare och deras organisationer högrepresterande. Men skadan är då att så mycket resurser läggs på något som inte får effekter över huvud taget.

Intressant är att det i högskoleförordningens krav för civil-ekonomexamen inte framhävs något delområde bland ekonomiämnena förutom just ledarskap, där det under rubriken "Värderingsförmåga och förhållningssätt" står att studenterna ska "visa insikt i ledarskapets betydelse". Och, återigen, följarskap anses inte lika viktigt.

Chefer och chefskap behövs i organisationers hierarkier, med över- och underordnade, med ansvar och beslut. Men det ledarskapstänkande som förmedlas genom det ledarskapsindustriella komplexet handlar om annat. Dock finns läromedel som kan bidra till att tona ner trosföreställningar om ledarskapets betydelse och förträfflighet. Ett bra exempel är *När ledarskapet krackelerar* av Mats Alvesson med flera, där författarna med empiriska studier visar på ledarskapets undflyende och mångfacetterade karaktär. Med en sådan empiriskt baserad syn finns plats för undervisning om ledarskap i akademisk utbildning.

På samhällsnivå vore det intressant att försöka få grepp om den andliga och ideologiska grunden för den vördnad som ledare och ledarskap omfattas av. Forskare och även journalister skulle kunna ge sig på detta. Föreningen Vetenskap och folkbildning visar i sina undersökningar att skrämmande många människor bär på trosföreställningar och pseudo-vetenskapliga uppfattningar om sådant som alternativmedicin och annat konstigt. Det är måhända så att skolan inte lyckats att få in kritiskt tänkande hos vår befolkning. Jag misstänker att om den nämnda föreningen i en framtida undersökning skulle ta med frågor rörande trosföreställningar om ledarskap skulle resultatet bli allt annat än upplyftande. Det behövs mer av kritiskt tänkande rörande ledarskap – inte för att helt förkasta all utbildning av ledare och i ledarskap utan för att ge större utrymme för vetenskaplighet på detta svårfångade och mångfacetterade område. ■

Referenser

- Alvesson, Mats, Anna Jonsson, Stefan Sveningsson & Robert Wenglén (2015). *När ledarskapet krackelerar: Insikter från den inte så lätta praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Kellerman, Barbara (2012). *The end of leadership*. New York: Harper Business.

TEMA LEDARSKAP
- MYTER OCH VERKLIGHET,
GÄSTREDAKTÖR STEFAN TENGBLAD

”FÖRESTÄLL-
NINGAR OM
LEDAREN MED
STORT L HAR
OCKSÅ I SVERIGE
FÅTT EN NÄR-
MAST ANDLIG
KARAKTÄR

Ur Ingemar Häggs artikel